

Anna Sobieraj-Betlińska

**NOWE DANE O WYSTĘPOWANIU *TRITOMEGAS SEXMACULATUS*
(RAMBUR, 1839) (HEMIPTERA: HETEROPTERA: CYDNIDAE)
NA NIZINIE WIELKOPOLSKO-KUJAWSKIEJ**

**New data on the occurrence of *Tritomegas sexmaculatus*
(Rambur, 1839) (Hemiptera: Heteroptera: Cydnidae)
in the Wielkopolska-Kujawy Lowland**

Rodzaj *Tritomegas* Amyot et Serville, 1843 (Heteroptera: Cydnidae) w Polsce reprezentowany jest przez dwa gatunki: siedliszek sześcioplamy *Tritomegas sexmaculatus* (Rambur 1839) oraz siedliszek dwubarwny *Tritomegas bicolor* (Linneusz, 1758) (Lis, Lis i Ziaja 2012). *T. sexmaculatus* to gatunek śródziemnomorski, którego głównym obszarem występowania są południowe i centralne części Europy. Wykazywany był również w niektórych krajach palearktycznej części Azji: Azerbejdżan, Armenia, Turcja, Gruzja oraz Iran (Aukema i Rieger 2006). Preferuje on siedliska o silnym nasłonecznieniu, a za jego główną roślinę żywicielską

Fot. 1. *Tritomegas sexmaculatus*, imago, Wojnowo (UTM XU99), zadrzewienie wzdłuż dawnej drogi polnej, 07 V 2016 (fot. A. Sobieraj-Betlińska).

Photo. 1. *Tritomegas sexmaculatus*, imago, Wojnowo (UTM XU99), woodlot along an old cart-road, 07 V 2016 (photo by A. Sobieraj-Betlińska).

Fot. 2. Kopulujące *Tritomegas sexmaculatus*, Wojnowo (UTM XU99), zadrzewienie wzdłuż dawnej drogi polnej, 07 V 2016 (fot. A. Sobieraj-Betlińska).

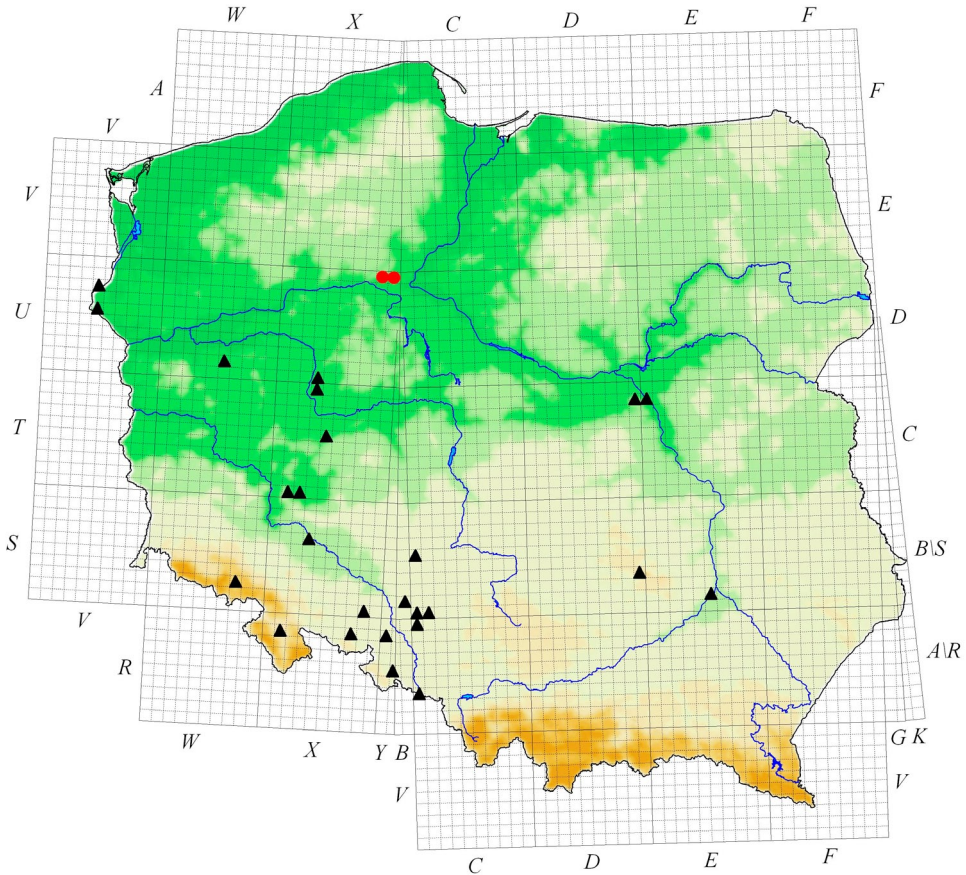
Photo. 2. Copulating *Tritomegas sexmaculatus*, Wojnowo (UTM XU99), woodlot along an old cart-road, 07 V 2016 (photo by A. Sobieraj-Betlińska).

uznaje się mierznicę czarną *Ballota nigra* L., a rzadziej: miętę długolistną *Mentha longifolia* (L.) L., szantę obcą *Marrubium peregrinum* L., pokrzywę zwyczajną *Urtica dioica* L., parietarię lekarską *Parietaria officinalis* L. oraz różne gatunki jasnoty *Lamium* spp. Siedliska sześciopłamego jeszcze niedawno uznawano za gatunek typowo kserotermiczny. Jednak najnowsze doniesienia dowodzą, że coraz częściej można go spotkać w miastach, chociaż wciąż w środowiskach mocno nasłonecznionych, a także w ogrodach przydomowych. Imagines zimują pojedynczo w detrytusie lub ściółce. Zauważono, że w licznych populacjach tego gatunku przy niesprzyjającej pogodzie część osobników może zimować jako larwy (Lis, Lis i Ziaja 2012).

T. sexmaculatus jest pluskwiakiem łatwo rozpoznawalnym z uwagi na charakterystyczny układ białych plam, które w bocznych częściach przedplecza sięgają wyraźnie poza połowę jego długości, zwrócić się w kierunku jego tylnych bocznych rogów. Membrana półpokryw powyższego gatunku jest ciemna, koloru czerwonobrązowego lub kasztanowego (fot. 1, fot. 2), w przeciwieństwie do membrany u *T. bicolor*, gdzie jest ona przezroczysta, mlecznobiała lub lekko brązowawa (Lis, Lis i Ziaja 2012).

Jak dotąd *T. sexmaculatus* wymieniany był z około 25 kwadratów siatki UTM (Teicher 1893, Strawński 1958, 1962, Lis i Ziaja 2008, 2009, Bunalski, Korcz i Sienkiewicz 2010, Hebda i Mazur 2010, Ziaja i Mazur 2010, Hebda i Rutkowski 2013, Ziaja 2013, Hanus i Lis 2014, Kolak 2015, Gierlasiński 2016, Sobieraj-Betlińska w druku), co prezentuje rycina 1.

Poniżej w pracy przedstawiono nowe dane o występowaniu tego gatunku na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej. Wszystkie okazy zostały zebrane w roku 2016 podczas badań nad zróżnicowaniem gatunkowym pszczół dziko żyjących (Hymenoptera: Apoidea: Apiformes) krajobrazu rolniczego niedaleko Bydgoszczy. Okazy zostały oznaczone na podstawie klucza (Lis, Lis i Ziaja 2012). Egzemplarze dowodowe znajdują się w kolekcji autora.

Ryc. 1. Stanowiska *Tritomegas sexmaculatus* w Polsce według siatki UTM (czarne trójkąty – stanowiska publikowane, czerwone koła – nowe stanowiska).

Fig. 1. Records of *Tritomegas sexmaculatus* in Poland in the UTM grid (black triangles – published records, red circles – new records).

Nowe stanowiska:

- (UTM XU89) Dąbrówka Nowa: zarastająca łąka rajgrasowa – 14 V 2016, 3 exx., w pułapki Moerickego; zadrzewienie wzdłuż drogi Wojnowo-Dąbrówka Nowa – 07 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 14 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego.
- (UTM XU89) Osówiec: zdegenerowany grąd – 07 V 2016, 3 exx., w pułapki Moerickego.
- (UTM XU89) Wojnowo: zadrzewienie wzdłuż rowu melioracyjnego – 28 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 04 VI 2016, 2 exx., w pułapki Moerickego, 03 IX 2016, 1 ex., na *Ballota nigra*; zadrzewienie wierzbowe ze stagnującą wodą – 28 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego; zadrzewienie wzdłuż dawnej drogi polnej – 16 IV 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 30 IV 2016, 7 exx., w pułapki Moerickego, 07 V 2016, 7 exx., w pułapki Moerickego, 14 V 2016, 6 exx., w pułapki Moerickego, 28 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 09 VII 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 27 VIII 2016, 7 exx., w pułapki Moerickego, 03 IX 2016, 45 exx., w pułapki Moerickego.

Fot. 3. Zadrzewienie wzdłuż dawnej drogi polnej, Wojnowo (UTM XU89, XU99), gdzie *Tritomegas sexmaculatus* został wykazany najliczniej w 2016 roku, 07 V 2016 (fot. A. Sobieraj-Betlińska).

Photo. 3. Woodlot along an old cart-road, Wojnowo (UTM XU89, XU99), where *Tritomegas sexmaculatus* was reported most frequently in 2016, 07 V 2016 (photo by A. Sobieraj-Betlińska).

- (UTM XU99) Osówiec: zadrzewienie z dominacją *Crataegus monogyna* Jacq. – 07 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 28 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego; skarpa zarastająca krzewami – 28 V 2016, 2 exx., w pułapki Moerickego; zadrzewienie z bogatym oszyjkiem z *Prunus* sp. i *Sambucus nigra* L. – 28 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego; zadrzewienie ze stagnującą wodą – 14 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 21 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego; zadrzewienie z dominacją *Pyrus* sp. – 30 IV 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 28 V 2016, 4 exx., w pułapki Moerickego, 04 VI 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego; zadrzewienie o zróżnicowanym charakterze – 21 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 11 VI 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego.
- (UTM XU99) Wojnowo: zadrzewienie wzdłuż drogi Bydgoszcz-Wojnowo – 07 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 28 V 2016, 2 exx., w pułapki Moerickego, 04 VI 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego; zadrzewienie wzdłuż drogi polnej – 14 V 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 28 V 2016, 2 exx., w pułapki Moerickego, 03 IX 2016, 6 exx., w pułapki Moerickego, 18 IX 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego; zadrzewienie wzdłuż dawnej drogi polnej – 30 IV 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 07 V 2016, 5 exx., w pułapki Moerickego, 1 ex., na *Anthriscus sylvestris* (L.) Hoffm., 2 exx., na *Ballota nigra*, 14 V 2016, 2 exx., w pułapki Moerickego, 09 VII 2016, 6 exx., w pułapki Moerickego, 16 VII 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego, 30 VII 2016, 1 ex., na *B. nigra*, 27 VIII 2016, 10 exx., w pułapki Moerickego, 17 exx., na *B. nigra*, 10 IX 2016, 10 exx., na *B. nigra*, 24 IX 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego; zadrzewienie podłużne – 04 VI 2016, 1 ex., w pułapki Moerickego.

Okazuje się, że stanowiska ze wsi: Dąbrówka Nowa, Osówiec i Wojnowo są najbardziej wysuniętymi na północ stwierdzeniami tego gatunku spośród wszystkich znanych w Polsce

(powyżej 53° szerokości geograficznej północnej). Dotychczas status ten miało stanowisko z miejscowości Raduń (UTM VU47) z Pojezierza Pomorskiego (Bunalski et al. 2010). Kolejne wystąpienia siedliska potwierdzają tezę o przesuwaniu się tego gatunku jeszcze dalej na północ. Nowe stanowiska *T. sexmaculatus* uzupełniają obraz rozmieszczenia tego gatunku na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej, z której jak dotąd *T. sexmaculatus* był podawany jedynie z trzech stanowisk.

Liczne populacje *T. sexmaculatus* są wynikiem powszechności występowania jego podstawowej rośliny żywicielskiej – *Ballota nigra*, a także dużego nasłonecznienia siedliska (Lis i Ziaja 2008). Na wyróżnienie zasługuje zadrzewienie wzdłuż dawnej drogi polnej w Wojnowie niedaleko Bydgoszczy (fot. 3), które stanowiło najbardziej dogodne warunki dla istnienia populacji siedliska sześciopłamego, co znalazło odzwierciedlenie w jego wybitnie licznym występowaniu na tym miejscu (132 osobniki). Warstwę zielną tworzyły tutaj głównie zwarte łany *B. nigra* oraz *Anthriscus sylvestris*. Zaobserwowanie imago na liściach *A. sylvestris*, która jak dotąd nie była wymieniana jako roślina żywicielska omawianego gatunku prawdopodobnie jest przypadkiem.

Systematyczne poszukiwania tego gatunku w optymalnych, nasłonecznionych siedliskach, pozwolą zapewne zwiększyć liczbę znanych stanowisk jego występowania prawdopodobnie już w całej Polsce.

Autor pracy pragnie podziękować prezesowi Gospodarstwa Rolnego Wojnowo Sp. z o.o. Zdzisławowi Dejkowi za udzielenie zgody na prowadzenie badań na terenie zadrzewień w Wojnowie.

LITERATURA

- AUKEMA B., RIEGER H. (Eds.). 2006. Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region. Volume 5. Pentatomomorpha II. The Netherlands Entomological Society, Wageningen.
- BUNALSKI M., KORCZ A., SIENKIEWICZ P. 2010. Pluskwiaki różnoskrzydłe (Hemiptera: Heteroptera) północno-zachodniej Polski. 1. Rozmieszczenie gatunków z rodzaju *Tritomegas* Amyot et Serville, 1843 (Cydnidae). Wiad. Entomol. 29, 1: 5-13.
- GIERLASIŃSKI G. 2016. Nowe dane o występowaniu pluskwiaków różnoskrzydłych (Hemiptera: Heteroptera) w okolicach Duszników-Zdroju (Sudety Zachodnie) i Kłodzka (Sudety Wschodnie). Heteroptera Poloniae – Acta Faun. 10: 3-8.
- HANUS K., LIS B. 2014. Pluskwiaki różnoskrzydłe (Hemiptera: Heteroptera) wybranych zbiorowisk łąkowych obszaru Natura 2000 „Łąki w okolicach Kluczborka nad Stobrawą” (woj. opolskie). Heteroptera Poloniae – Acta Faun. 8: 9-19.
- HEBDA G., MAZUR M.A. 2010. Nowe stanowiska rzadko spotykanych gatunków pluskwiaków różnoskrzydłych (Insecta: Heteroptera) na Śląsku i w Sudetach Wschodnich. Wiad. Entomol. 29, 2: 69-74.
- HEBDA G., RUTKOWSKI T. 2013. Nowe dane o rozmieszczeniu pluskwiaków różnoskrzydłych (Hemiptera: Heteroptera) na Wzgórzach Trzebnickich. Opole Scientific Society, Nature Journal 46: 44-54.
- KOLAK G. 2015. Nowe stanowisko *Tritomegas sexmaculatus* (Rambur, 1839) (Hemiptera: Heteroptera: Cydnidae) na Górnym Śląsku. Acta Entomol. Siles. 23: 1-5.
- LIS J.A., LIS B., ZIAJA D.J. 2012. Pentatomoidea część I (Plataspidae, Thyreocoridae, Cydnidae, Acanthosomatidae, Scutelleridae). Heteroptera Poloniae 2. Centrum Studiów nad Bioróżnorodnością, Uniwersytet Opolski, Opole.
- LIS J.A., ZIAJA D.J. 2008. Nowe dane o występowaniu i biologii *Tritomegas sexmaculatus* (Rambur, 1839) (Hemiptera: Heteroptera: Cydnidae) w Polsce. Opole Scientific Society, Nature Journal 41: 111-116.

- LIS J.A., ZIAJA D.J. 2009. Zmiany zasięgu *Tritomegas sexmaculatus* (Rambur, 1839) (Hemiptera: Heteroptera: Cydnidae) w Polsce efektem zmian klimatycznych. *Opole Scientific Society, Nature Journal* 42: 123-128.
- SOBIERAJ-BETLIŃSKA A. w druku. *Tritomegas sexmaculatus* (Rambur, 1839) (Hemiptera: Heteroptera: Cydnidae) – drugie stanowisko w Sudetach Wschodnich. *Wiad. Entomol.*
- STRAWIŃSKI K. 1958. Pojawy i zanikanie pluskwiaków (Heteroptera) na łąkach w okolicach Puław. *Pol. Pis. Entomol.* 27, 13: 121-133.
- STRAWIŃSKI K. 1962. Hemiptera-Heteroptera Świętokrzyskiego Parku Narodowego. *Annales UMCS, C* 17, 4: 165-193.
- TEICHER TH. 1893. Beitrag zur Insektenfauna von Landshut (in Schlesien) und Umgebung. *Insekten-Börse* 10: 200-201.
- ZIAJA D. 2013. Nowe stanowisko *Tritomegas sexmaculatus* (Rambur, 1839) (Hemiptera: Heteroptera: Cydnidae) w Polsce. *Heteroptera Poloniae – Acta Faun.* 7: 1-3.
- ZIAJA D., MAZUR M.A. 2010. Nowe stanowiska *Tritomegas sexmaculatus* (Rambur, 1839) (Hemiptera: Heteroptera: Cydnidae) na Dolnym Śląsku. *Heteroptera Poloniae – Acta Faun.* 2: 3-6.

Summary

New faunistic data on the occurrence of the Rambur's Pied Shieldbug *Tritomegas sexmaculatus* (Hemiptera: Heteroptera) from the Wielkopolska-Kujawy Lowland are presented. These are the northernmost localities of the species in Poland (above 53°N).

Adres autora:

Anna Sobieraj-Betlińska
 Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Katedra Ekologii
 Al. Ossolińskich 12, 85-093 Bydgoszcz
 e-mail: anna.sobieraj@ukw.edu.pl

Monika Pietraszko, Marcin Warchałowski

NOWE STWIERDZENIE *CARABUS VARIOLOSUS* FABRICIUS, 1787 (COLEOPTERA, CARABIDAE) W OBSZARZE NATURA 2000 BESKID ŚLĄSKI (PLH240005)

New record of *Carabus variolosus* Fabricius, 1787 (Coleoptera, Carabidae) in the “Beskid Śląski” Natura 2000 site (PLH240005)

Biegacz urozmaicony *Carabus variolosus* Fabricius, 1787 to chrząszcz należący do rodziny biegaczowatych Carabidae. Jest gatunkiem leśnym i wilgociolubnym, występującym w górach i na pogórzu (Burakowski et al. 1973). Do jego siedlisk zalicza się brzegi niewielkich,